

Grote aantallen eitjes van de eikenpage (*Favonius quercus*) (Lepidoptera: Lycaenidae) gevonden op Amerikaanse eik (*Quercus rubra*)

Ortwin Hoffmann

Samenvatting. Na het snoeien van een volgroeide Amerikaanse eik (*Quercus rubra*) in een tuin te Waasmunster (België, OV) werd het snoeiafval gecontroleerd op eitjes van de eikenpage (*Favonius quercus*). Er bleken meer dan 80 eitjes te zijn afgezet, vooral op de oostzijde (ochtendzon) van de boom.

Abstract. After pruning a full-grown American oak (*Quercus rubra*) in a garden in Waasmunster (Belgium, OV), the pruning waste was checked for eggs from the Purple Hairstreak (*Favonius quercus*). More than 80 eggs appeared to have been deposited, especially on the east side of the tree, which faces the morning sun.

Résumé. Après avoir taillé un chêne américain adulte (*Quercus rubra*) dans un jardin à Waasmunster (Belgique, OV), les déchets de taille ont été contrôlés pour rechercher les œufs du Thècle du Chêne (*Favonius quercus*). Plus de 80 œufs semblent avoir été déposés, en particulier du côté est (soleil du matin) de l'arbre.

Key words: Belgium — Biology — Faunistic — *Favonius quercus* — Lepidoptera — *Quercus rubra*.

Hoffmann O.: Van Eyckpark 2, 9250 Waasmunster. ortwin.hoffmann@skynet.be

Inleiding

Na de snoei van een volwassen Amerikaanse eik (*Quercus rubra* L.) in een tuin te Waasmunster (België, OV) werd een deel van het snoeiafval gecontroleerd op de aanwezigheid van eitjes van *Favonius quercus* (Linnaeus, 1758), de eikenpage. Niet minder dan 84 eitjes werden gevonden op slechts een klein deel van de gesnoeide takken. Deze aantallen worden eerder gerelateerd tot vondsten op de Zomereik (*Quercus robur*) die doorgaans de standaard waardboom is van deze dagvlinder in deze streek. Het is waarschijnlijk de eerste keer dat zulke grote aantallen worden gevonden op een niet-inheemse eik. De Amerikaanse eik werd in de vorige eeuw in onze contreien vooral aangeplant op zandgronden. In het oorspronkelijk verspreidingsgebied van deze boom (NO Amerika) komt *Favonius quercus* (Fig. 1) niet voor. Daar komt wel de streekeigen *Satyrium favonius ontario* (W. H. Edwards, 1868) voor met de Amerikaanse eik als waardplant. Het is dus niet evident dat deze exotische eik als waardplant wordt gebruikt door onze inheemse eikenpage.

Situering

Tijdens de maand september 2020 kreeg ik een uitgelezen kans om verder onderzoek uit te voeren op een vorige publicatie (Hoffmann 2015) die ook over dit onderwerp handelde. Toen werd met behulp van een ladderkorf van een brandweerwagen naar eitjes gezocht op een solitaire volwassen Amerikaanse eik in onze vlintertuin. Deze staat in een bosrijk woonpark met veel grote bomen. Sommige van deze bomen zijn exoten die destijds onderdeel vormden bij de ontwikkeling van dit wooncomplex. Waasmunster is op zich al een bosrijke gemeente waar altijd veel heide aanwezig was in het verleden. De heide is jammer genoeg verdwenen maar de bomen zijn deels gespaard gebleven. De boom bij uitstek voor een arme, zanderige heide is de inheemse Zomereik. Er zijn dus heel veel volwassen eiken in dit deel van Vlaanderen en de eikenpage is er goed vertegenwoordigd. Meerdere zoektochten in het verleden door leden van de VVE WG Dagvlinders (Hoffmann 2013, Couckuyt 2015)

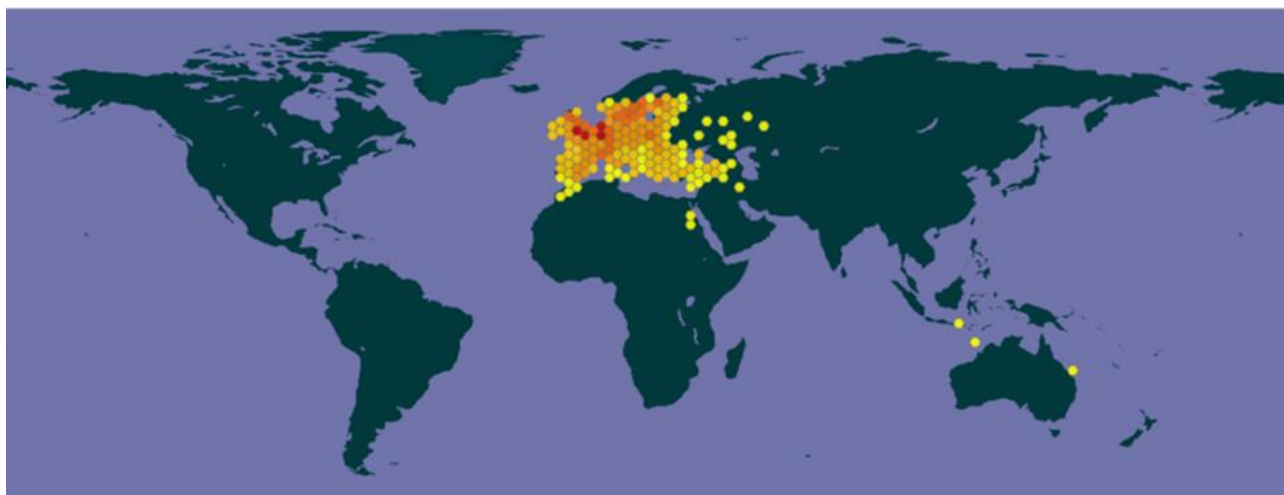

Fig. 1. Verspreidingsareaal van *Favonius quercus*. © GBIF.org

Fig. 2. Eikenpage ♀, *Favonius quercus*, Waasmunster (OV), 22.vi.2018.
© Ortwin Hoffmann.

hebben dat al aangetoond. Het is dus geen verrassing dat deze kleine page geregeld wordt waargenomen in dit parkgebied waarbij de tuinen als zonnige open plekken in het bos fungeren. Tijdens de warme zomermaanden van 2020 werd de eikenpage (*Favonius quercus*) dan ook meermaals en met meer exemplaren dan voorgaande jaren rond de kruin van onze Amerikaanse eik waargenomen (Figs. 2, 3). Deze zonbeschenen, opvallende, volgroeide eik doet niet alleen dienst als waardplant maar is ook bruidsboom met regelmatig spiraalvluchtjes van groepjes eikenpage.

Fig. 2. Eikenpage ♀, *Favonius quercus*, Waasmunster (OV), 23.vi.2018.
© Ortwin Hoffmann.

De snoei van de Amerikaanse eik

De boom waarvan sprake staat op de perceelsgrens en onze buurvrouw heeft haar grote bomen laten opsnoeien door een professionele firma. Ik heb het dan op een

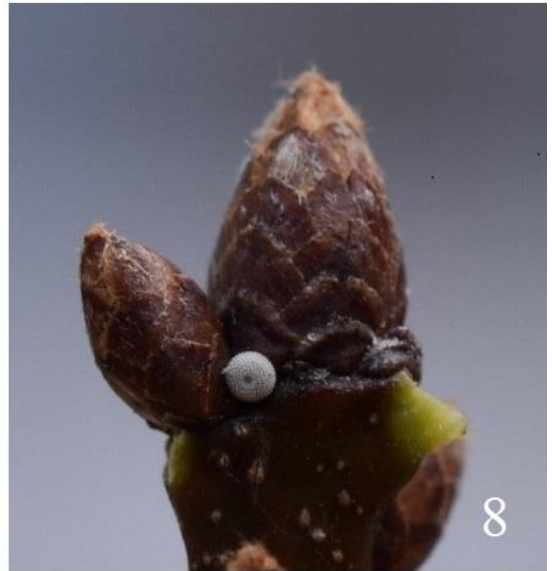
akkoordje gegooid met de boomsnoeiers: zij moesten zich niet ontfermen over de takken die in onze tuin zouden vallen (Figs. 3, 4). Ik wou ze tak per tak uitpluizen in de hoop eitjes van de eikenpage te kunnen vinden. En daarna zou ik deze takken zelf wel verkleinen en verwerken in onze takkenhaag.

De meeste overhangende takken zouden in het bladerdek van onze kleinere bomen vallen in deze ietwat bewust verwilderde uithoek van onze vlindertuin. Daar konden ze weinig schade aanrichten. Enkele takken die evenwel in een perkje met vlinderstruiken zouden terechtkomen, hebben ze op verzoek na het afzagen vakkundig met een touw laten zakken zodat onze vlinderstruiken niet werden beschadigd. Ik verzorg en koester onze planten, en vooral vlinderlokkers, alsof het mijn eigen kleine kindjes zijn. Deze moesten beschermd worden! En het ene plezier is het andere waard: in ruil moesten ze langs onze kant geen takken komen opruimen. Tijdens de vliegperiode in de afgelopen maand juli vlogen er voor het eerst enkele eikenpages over vanuit de top van onze Amerikaanse eik naar deze van onze buurvrouw. Daar waren op datzelfde moment ook verschillende exemplaren actief en vlogen in spiraalvluchtjes in het rond. Er was m.a.w. 'uitwisseling' tussen beide bomen. Afgelopen zomer zijn ze meer dan vorige jaren heel actief geweest rondom onze solitaire Amerikaanse eik: heel regelmatig spiraalvluchtjes met soms wel vijf vlindertjes tegelijk!

De weersomstandigheden waren ideaal: het was volop een zeer warme en zonnige nazomer met bovengemiddelde temperaturen zodat het een plezier was om alle takken in het zonnetje uit te pluizen.

Figs. 3, 4. De Amerikaanse eik, *Quercus rubra*, vóór en na snoeiwerken, Waasmunster (OV), 14–17.ix.2020. © Ortwin Hoffmann.

Figs. 5–10. Verzameling van gevonden eitjes van eikenpage, *Favonius quercus*, op gesnoeiide takken. © Ortwin Hoffmann.

Op 15 september 2020 vielen de eerste takken in onze vlindertuin. Dit is de noordoostkant (= ochtendzon). Ik was té benieuwd en ben onmiddellijk beginnen uitpluizen. Zouden er eitjes te vinden zijn? Mijn geduld werd niet lang op de proef gesteld met al vrij vlug een eerste eitje; de zoekactie was in feite dan al geslaagd te noemen. Maar hier bleef het niet bij... Stelselmatig kwamen er meer en meer tevoorschijn met een totaal van 21 eitjes! Jammer genoeg waren er 5 beschadigd door het vallen van de takken en reddeloos verloren. Het klinkt ietwat ongeloofwaardig en ik was verwonderd om toch zoveel eitjes te vinden op zulk een klein hoopje takken.

Fig. 11. Geparasiteerd eitje van de eikenpage, *Favonius quercus*, Waasmunster (OV), 18.ix.2020. © Ortwin Hoffmann.

Op 17 september 2020 werd er verder gesnoeid en kwam het volgende partijtje takken ter beschikking. En ook nu wreef ik mijn ogen uit: 20 eitjes! Eéntje was geparasiteerd wat je mooi kon zien aan het ronde ingevreten gaatje en twee andere beschadigd, waarschijnlijk door het vallen van de takken.

Op 25 en 26 september 2020 passeerde 'Odette', de eerste serieuze najaarsstorm die letterlijk en figuurlijk fors aan de bomen geschud heeft. Hierdoor is het grootste gedeelte van het resterende snoeihout dat boven in het bladerdek was blijven hangen naar beneden gevallen. Resultaat: opnieuw 20 eitjes gevonden (Figs. 5–10)!

En dan was er nog een allerlaatste deeltje takken dat ondanks alles toch weerbarstig in het bladerdek bleef hangen. En ik dacht zo bij mezelf: "Als de berg niet naar Mozes komt, dan gaat Mozes zelf maar naar de berg...". Ik wou en moest deze takken ook hebben. Het kriebelde te hard en de uitschuifbare ladder bracht soelaas. Stelselmatig heb ik de takken losgetrokken en losgeknipt om ze zo beetje bij beetje te laten vallen. Dit was het slotoffensief om uiteindelijk alle gesnoeide takken die in onze vlindertuin gevallen waren te kunnen recupereren voor het onderzoek. En met voldoening nogmaals 20 eitjes gevonden! Vier waren geparasiteerd (rond uitgevreten gaatje) en vijf kapot (allicht door het snoeien op zich en het verder loswrikken en losknippen door mijn toedoen).

In het weekend van 14/15 november 2020 is met hevige rukwinden toch nog een allerlaatste tak naar beneden gedonderd met zowaar nogmaals drie (intacte) eitjes.

Het overgrote deel van alle solitaire eitjes was afgezet op mooie dikke eindknoppen (Figs. 11, 12). En ook enkele op een atypische plaats zoals o.a. midden op een takje of duidelijk onder de eindknop. Het waren m.a.w. allemaal gezonde knoppen die mooi de zonnewarmte konden opvangen. Aan sommige takken weliswaar, eveneens met mooie dikke eindknoppen maar waarbij duidelijk opviel dat takken en blaadjes over elkaar geschuurd hadden, was niets te vinden. Intuïtief zullen ze ook wel aanvoelen dat hun eitjes op zulke plaatsen ook mee beschadigd worden en op deze manier verloren zouden gaan.

Fig. 12. Beschadigd eitje van de eikenpage, *Favonius quercus*, Waasmunster (OV), 15.ix.2020. © Ortwin Hoffmann.

Hoeveel eitjes zouden er verloren gegaan zijn aangezien ik er op dit klein hoopje takken toch al 84 gevonden heb? Alle 'eitakjes' zijn ondertussen met een kleine ijzerdraad bevestigd aan bestaande takken van onze Amerikaanse eik zodat de rupsjes bij het uitkomen volgend voorjaar toch hun buikje rond kunnen vreten.

En de boomsnoeiers hebben op het einde van de snoeiwerken met het vergrootglas naar de eitjes gekeken terwijl ik hen een beetje toelichting gaf over de mysterieuze levenswijze van deze kleine page. Hun verwonderde blikken zeiden al voldoende. Zoiets hadden ze nog nooit gezien; ze wisten niets af van dit wonderlijk bestaan. Enkel spinselnesten van eikenprocessierupsen kenden ze aangezien ze daar geregeld mee geconfronteerd worden. Dit was trouwens ook het geval in de Zomereik van onze buurvrouw waardoor de snoeiwerken enige vertraging hadden opgelopen. Het spinselnest werd eerst door een professionele firma verwijderd.

Of 2020 te boek zal gaan als een goed of minder goed jaar voor deze kleine pages is moeilijk in te schatten. Door hun mysterieuze levenswijze louter en alleen in en rond de toppen van (Zomer)eiken is inventarisatie immers geen sinecure. Ze worden doorgaans enkel opgemerkt als ze bij extreme hitte en/of droogte 'verplicht' afdalen naar de grond. Dit om verkoeling te zoeken al dan niet in combinatie met het inslaan van nectar als de honingdauw in hun bomen opgedroogd is.

Besluit

In het verleden werd al aangetoond dat de Amerikaanse eik dienst doet als waardplant voor de eikenpage. Met dit onderzoek wordt nogmaals bewezen dat deze exotische eik ook als een volwaardige waardplant mag worden beschouwd. Er blijven evenwel nog twee onopgehelderde elementen ter discussie:

- Worden de meeste eitjes al dan niet enkel afgezet langs de kant van de ochtendzon? In december 2014 werd vooral rondom de Amerikaanse eik gezocht en slechts aan de oostzijde werden er eitjes gevonden.

Deze keer waren er enkel takken beschikbaar langs de 'ochtendzonnekant'.

- Is de Amerikaanse eik al dan niet een ecologische val en/of zijn deze vlinders ook even vitaal als deze 'geboren' op Zomereik?

Dankwoord

Ik dank Stef Spruytte voor het grondig nalezen van dit artikel.

Referenties en geconsulteerde websites

- Couckuyt J. 2015. Zoektocht eitjes eikenpage, *Favonius quercus* (Linnaeus, 1758) in boscomplex Waasmunster! — WAKONA (Wase Koepel voor Natuur.studie), 2 pp. https://www.wakona.be/images/soortengroepen/dagvlinders/20150223_zoektocht-eitjes-Eikenpage-waasmunster-8feb2015.pdf [bezoekt 18.iii.2021].
- GBIF (Global Biodiversity Information Facilities). 2021. *Favonius quercus* (Linnaeus, 1758). — <https://www.gbif.org/species/4535180> [bezoekt 18.iii.2021].
- Hoffmann O. 2013. Project dagvlinders Durme- en Scheldegebied — *Natuurpunt nieuwsbrief*: 14–22. <http://phegea.org/Dagvlinders/Documenten/Hoffmann%202013%20Ledenblad%20Natuurpunt%20nr%20%204-2013%20Eikenpage.pdf> [bezoekt 18.iii.2021].
- Hoffmann O. 2013. Project dagvlinders Durme- en Scheldegebied: eikenpages gezocht en gevonden! — WAKONA (Wase Koepel voor Natuur.studie), 3 pp. <http://www.wakona.be/images/soortengroepen/dagvlinders/Dagvlinderproject%20def%20versie%20artikel%20eikenpage%203%202013.pdf> [bezoekt 18.iii.2021].
- Hoffmann O. 2015. Kerstman bezorgt uniek kerstcadeau: een primeur van eitjes eikenpage, *Favonius quercus* (Linnaeus, 1758), op Amerikaanse eik. — http://www.phegea.org/Dagvlinders/Documenten/VVE_WG_Dagvlinders_Onderzoek-2015-01_Hoffmann_Ortwin_Favonius_quercus_Quercus_rubra.pdf [bezoekt op 18.iii.2021].